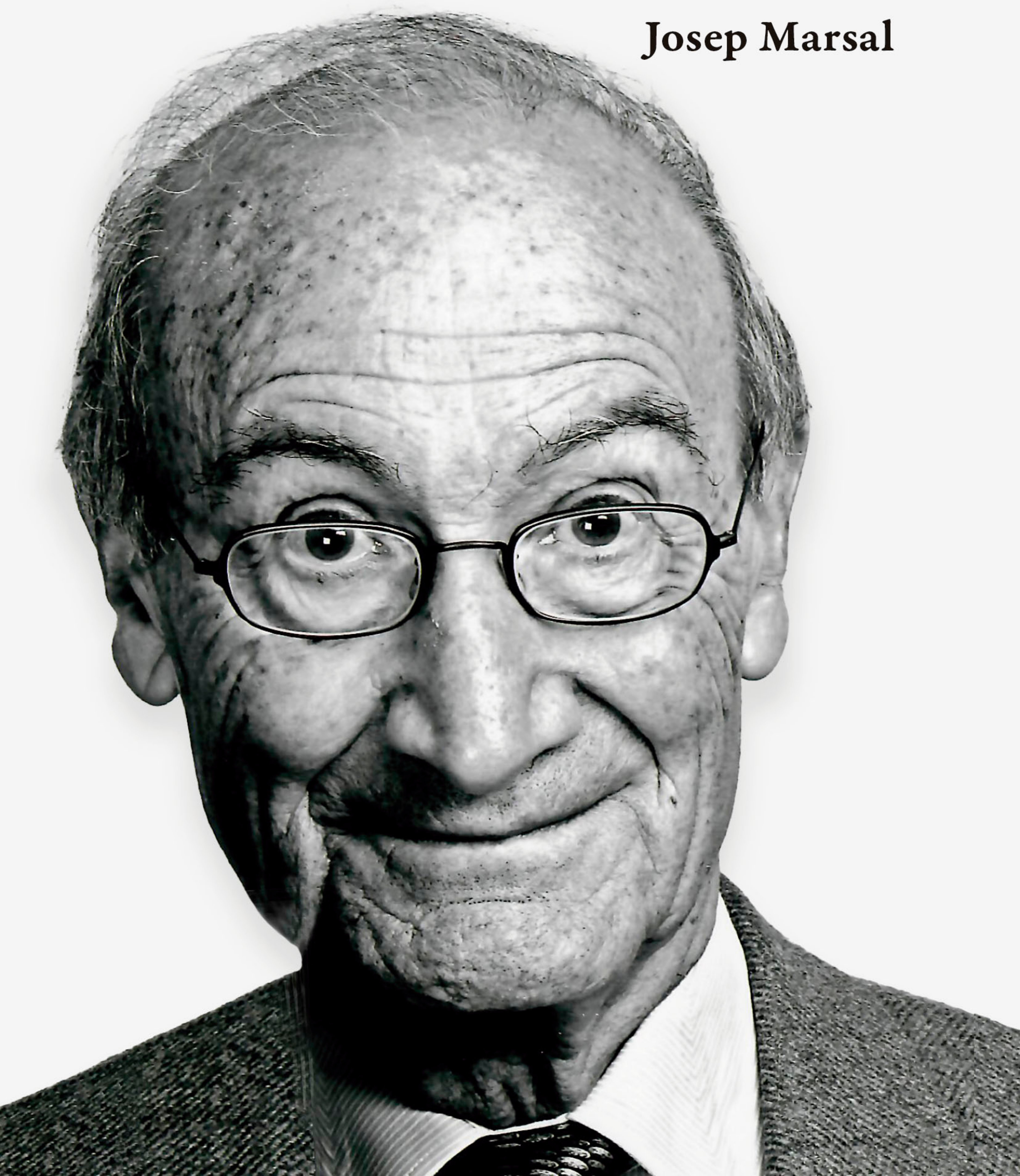

anem EDITORS

Com un berenar a Montalarí

Records d'un fill de les Bons

Josep Marsal

JOSEP MARSAL va néixer a les Bons, Encamp, el 1931. Després de passar primer per l'Escola Espanyola d'Encamp i després per la Francesa, va prosseguir els estudis a Prada de Conflent, i un cop acabats, i havent executat unes pràctiques intensives sobre el terreny, va ser designat mestre de primària a l'Escola Francesa de la Massana. Començà així la seva vinculació amb la docència al país, que va perllongar-se al llarg de quaranta anys en centres com el Lycée Comte de Foix, del qual va acabar essent director adjunt. Paral·lelament a l'activitat docent, Marsal ha tingut un paper destacat en la política andorrana com a cònsol d'Encamp en diversos mandats els anys seixanta i setanta, així com a conseller electe per la mateixa paròquia. Els anys 1992-1993 fou elegit subsíndic general i, posteriorment, president del Consell Superior de la Justícia. Marsal ha destacat també per ser una persona molt vinculada al món associatiu andorrà en entitats, entre altres, com Velles Cases Andorranes.

Com un berenar a Montalari

Records d'un fill de les Bons

anem

Com un berenar a Montalarí

Records d'un fill de les Bons

Josep Marsal

Pròleg de Jordi Farràs

anem
EDITORS

anem EDITORS

Com un berenar a Montalarí.

Records d'un fill de les Bons

© del text: Josep Marsal

© de les imatges i fotografies: els respectius autors

© D'aquesta edició:

Anem Editors, Encamp – Montellà, febrer del 2024

Edició: Josep Enric Dallerès i Oliver Vergés

Disseny i maquetació: Oliver Vergés Pons

Correcció i revisió: Marc Cortès Minguet

www.anemeditors.com · contacte@anemeditors.com · @anemeditors

DL AND.3-2024

ISBN 978-84-18865-37-4 (Anem Editor, SL)

ISBN 978-99920-65-78-5 (Anem Editors, SL)

Imprès a GoPrinters (la Seu d'Urgell)

Tots els drets reservats. Sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, queden prohibides les reproduccions totals o parcials d'aquesta obra a través de qualsevol procediment. Dirigiu-vos al CEDRO <www.cedro.org> si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals d'algun fragment d'aquesta obra o per a qualsevol ús similar.

PRÒLEG

Les memòries del Josep Marsal un llibre que recomano a tothom de llegir, tothom que senti curiositat pel nostre país i, òbviament, per tots el que, per un motiu o altre, l'estimen.

La primera part ens fa veure, com si fos avui, el marc de la infantesa de Josep Marsal, el poblet de les Bons, tan típic del nostre país. Alhora, ens endinsa en la problemàtica humana i social de l'Andorra dels nostres avantpassats, l'Andorra mítica dels andorrans «pobrets i alegrets», amb una prosa més pròpia del Marcel Pagnol que de les lluites de classe del Karl Marx quan descriu les diferències que ja caracteritzaven, a l'època, la nostra societat.

Ho relata, doncs, amb el do d'observació, la humanitat i la senzillesa que el caracteritzen.

No oblidem que Josep Marsal va néixer el 1931, durant la construcció de FHASA, gran eix del canvi socioeconòmic del nostre país. La seva infància va transcórrer a l'aixopluc de les nostres «valls neutres» amb les penúries de la Guerra Civil Espanyola, seguida del trasbals que va suposar la Segona Guerra Mundial, ambdues amb el reguitzell de refugiats que van creuar les nostres fronteres, alguns dels quals van arrelar al nostre país.

La segona part del llibre, que correspon a la seva vida adulta, ens aporta el testimoniatge d'un actor privilegiat

dels canvis socials, econòmics i polítics que ha viscut Andorra, en pràcticament aquests últims cent anys, a través de les dues passions del Josep: l'ensenyament i la política.

En l'apartat polític —com podeu llegir—, malgrat el seu indubtable protagonisme, el Josep, fidel al seu tarannà humil, no es penja medalles com acostumen a fer molts polítics a l'hora d'escriure el relat de la seva vida política.

Vaig tindre el privilegi de conèixer el Josep Marsal en les dues facetes que han configurat la seva existència i, si m'ho permeteu, faré una ressenya d'aquestes dues etapes de les nostres vides que he tingut l'honor i el goig de compartir amb ell.

El meu primer record del Josep es remunta a la meua adolescència; parlo de fa uns seixanta anys, al col·legi de l'Alzinaret, avui reconvertit en el Centre Cultural La Llacuna, on un bon grapat d'andorrans vàrem tindre la sort de ser alumnes d'un reguitzell de professors i professores que ens van educar, és a dir, vam aprendre a esdevenir adults i ciutadans alhora. Tots els seus alumnes en guardem un reconeixement etern.

Des de fa uns quants anys, hem fet un seguit d'homenatges a tots ells; un dels primers va ser el Sr. Marsal, que juntament amb el seu *alter ego*, el Sr. París, impartien les matèries científiques: física, matemàtiques i ciències naturals. La figura de professor del Sr. Marsal inspirava una autoritat natural i feia que no necessités aixecar la veu per fer-se respectar; una mirada o un simple *Silence!* o *Taisez-vous!* eren més que suficients per calmar els més turbulents.

En molt comptadíssimes ocasions —que jo recordi— havia necessitat una sonora *gifle* per calmar el brot d'algun company més excitat. En recordo d'altres, de professors,

més joves, per als quals els «castanyots», llavors, que quèien cada dia com pluja beneïda, eren a la base del nostre ensinistrament per no dir de la nostra educació.

La segona imatge que recordo del Sr. Marsal és del pati del col·legi, on deambulava amb altres col·legues, amb les seves llargues camades, acompanyat, sempre, de l'inseparable Mayas sense filtre que acabava sempre fins a l'última pipada; i el que quedava de cigarret, agafat amb pinça entre el polze i l'índex.

Aquí voldria esmentar una anècdota alliçonadora —un signe del destí. Un grup de companys de classe vàrem protagonitzar, a iniciativa —crec recordar— dels *messieurs* Rossell i Marsal, una peça de teatre basada en una jornada electoral a Andorra; almenys a dos dels aprenents d'actor ens va impactar, inoculant-nos el virus polític; tinc en ment el Josep Duró i un servidor prosseguint així el camí que, en aquell moment, els anys seixanta, ja havien emprès els senyors París, Marsal i Rossell.

Gran part dels alumnes vàrem continuar els estudis «emigrant» al Lycée de Prada, el mateix en què ens havien precedit —ho dic de memòria— mestres de l'ensenyament francès com Antoni Aleix, Eduard Rossell, Enric París i Josep Marsal, entre altres, i més tard Josep Dallerès i Miquel Aleix, alguns d'ells grans síndics i tots bons andorrans, com tots recordem.

Quan vàrem compartir la mateixa sala del col·legi, Josep Marsal sobre l'estrada i jo darrere del pupitre, poc ens podíem imaginar que les nostres vides es tornarien a creuar trenta anys més tard com a síndics en el període constituent, de l'any 1992 fins a finals del 1993, en un moment històric per al nostre país com va ser l'assoliment de la Constitució.

Va ser, doncs, una legislatura escurçada però intensa, la que vàrem tindre l'honor i el privilegi de compartir el conjunt del Consell General constituent després del trasbals de la legislatura anterior, amb el record de tres síndics consecutius en dos anys. El Josep Maria Beal, el Josep Casal («Bartolo»), subsíndic que el va suplir fins que, finalment, va ser elegit Albert Gelabert. La legislatura va culminar amb un fet insòlit, com l'autodissolució del Consell de l'any 92.

Josep Marsal i jo mateix vàrem ser dos dels consellers generals elegits a les respectives parròquies per formar part, l'any 1992, del Consell Constituent.

Un grup de companys de legislatura em va proposar de ser el candidat a síndic general. Ho vaig acceptar en sentir-me amb un bon suport, tot i la magnitud del repte. Tot seguit, es va abordar el segon tema cabdal: escollir el company de viatge, el subsíndic. La plaça havia recaigut, en el delicat equilibri polític interparroquial de l'època, en la parròquia d'Encamp.

Jordi Torres, amic i conseller major d'Encamp, amb la confiança mútua que ens teníem, va ser l'encarregat de fer-me la proposta; no va trigar gaire a desvelar-me el candidat escollit: es tractava de Josep Marsal, del qual em va lloar les qualitats humanes, que ja coneixia, i polítiques, de les quals no dubtava però n'era menys coneixedor que els seus companys de parròquia.

En honor a la veritat, li vaig manifestar una reserva referent a la condició física, per no dir l'edat, per abordar una tasca feixuga i estressant com s'albirava el camí pedregós per arribar a l'anhelada Constitució; la segona reserva, més personal, que no li vaig esmentar, feia referència

al probable ascendent moral sobre mi que podia tenir un company del calibre del Josep Marsal, que havia estat el meu professor.

Als que heu conegut el Jordi Torres no us sorprendrà la seva resposta. Taxativament, em va dir:

—Agafa'l, que no te'n penediràs, creu-me; és el company que necessites.

Sort que el vaig escoltar; va tindre més raó que un sant. Va veure que el meu tarannà un xic impetuós —diria «una mica massa jove»— i la meva experiència política no gaire dilatada necessitaven la presència d'un company experimentat i prudent com el Marsal.

Sobre la resistència física del Josep, de la qual havia dubtat, poc temps després en vaig tindre un desmentiment rotund en el marc de la Barcelona olímpica del 92. Quan després de prendre una cervesa, tots dos, a la rambla de Catalunya, vàrem tornar a l'aparcament, uns quatre-cents metres més amunt, en arribar a la caixa del pàrquing, el Josep es va adonar que s'havia oblidat la bossa de mà que portava a la taula de la terrassa. Vàrem arrencar tots dos a córrer rambla avall i el Josep em va guanyar d'almenys vint metres a l'arribada i, miracle olímpic, vàrem poder recuperar la bossa íntegra, que ningú no havia tocat.

La legislatura constituent va tindre, com totes, moltes peces al teler, òbviament. La més important era la negociació i l'elaboració de la Carta Magna. No obstant això, altres afers varen també comportar una feixuga càrrega menys gratificant i més emocional, com l'assumpte dels fons de pensió de la CASS, que es varen judicialitzar des de la Sindicatura, ja que no vam comptar amb l'ajuda del Govern ni de la mateixa Fiscalia.

Em centraré, però, en el front de les negociacions de la Constitució, que va tindre diverses vessants.

Lògicament, la més coneguda, la tripartida —dita externa—, amb els serveis dels coprínceps, i la segona —la interna—, amb Govern i comuns, i, encara menys coneguda, la negociació dels equilibris polítics en el Consell Constituent, on, si tots érem partidaris d'una constitució, no tots volíem ben bé la mateixa.

De les converses en destacaré dos punts àlgids. El primer: l'ultimàtum del copríncep episcopal, amb ampli ressò mediàtic al país, en què es van fixar les línies vermelles no franquejables per part de la Mitra, especialment dues: respecte a la doctrina de l'Església catòlica en el que fa referència al dret a la vida; i, quant a la figura dels coprínceps: garants de la independència i la sobirania d'Andorra.

El segon punt àlgid va ser en el si del Consell General quan, en el moment de màxima discrepància, en el tram final de la negociació, els síndics vàrem ser més espectadors que no pas participants de l'anomenada «nit dels ganyets llargs», amb un intent de qüestionar la fórmula de representació del Consell —meitat parroquial, meitat nacional—, ja adoptada; es va posar en dubte l'aprovació del text acordat de la Constitució per part del Consell i dels serveis dels coprínceps.

En tot aquest procés la figura del Josep Marsal va ser clau. Va aportar prudència i do de gents per arrodonir els angles sense ferir susceptibilitats tant en el si del Consell com en la tripartida.

Al llarg de la negociació, el seu optimisme innat també va ser un factor que ens va permetre no defallir fins a culminar-la, el 19 de desembre del 1992, amb l'acord de les tres

parts. Dia de Sant Nemesi, com no podia ser d'una altra manera.

Si hagués de resumir l'essència del Marsal, diria que és, alhora, un roure centenari que no cedeix en les tempestes de la política però que és capaç de transformar-se en un jonc per superar els possibles entrebancs en altres moments.

Aquesta segona faceta la il·lustraré amb l'anècdota següent, que fa referència a una trobada de l'Assemblea de la Francofonia celebrada al Gabon, l'any 1992. Josep Marsal presidia la delegació andorrana acompanyat d'un conseller de la parròquia de Canillo i del secretari del Consell.

En tornar d'aquella expedició —mai tan ben dit—, el Josep em va fer un relat amb bastant colorit de la magnificència de la celebració per part del president Bongo, com un quadre d'un palau d'estil versallesc amb tota l'esplendor, com saben fer els grans mandataris africans.

El seu record era més que positiu però no coincidia amb el del nostre secretari ni tampoc amb el del company conseller de Canillo, que només tenien una aspiració: marxar com més aviat millor del Gabon. Un d'ells em va dir a la tornada:

—Si mai em perdo per aquest món de Déu busqueu-me a tot arreu menys al Gabon, on no penso tornar mai més.

Gran part d'aquest desencís venia perquè el vol de retorn programat es va ajornar per a un dels tres membres de la delegació. Es tracta d'un fet bastant freqüent en aquelles contrades si coincideix amb una inopinada marxa del Gabon d'un alt dignatari amb els seus familiars. S'anul·len les reserves existents i els afectats es veuen obligats a esperar un dia més per emprendre el vol de retorn al seu país. I això és el que va succeir en el viatge de tornada. El Marsal

es va oferir perquè els dos companys poguessin marxar el dia inicialment previst i ell va haver de quedar-se un dia més al país de l'emperador Bongo.

Finalment, em va correspondre nomenar, el 1993, com a síndic, el primer president del Consell Superior de la Justícia. Com bé comprendreu, vaig considerar que aquesta tasca i responsabilitat només podia recaure en el nostre amic Josep Marsal, home sempre disponible al servei del país, tant políticament —amb discreció i eficiència— com socialment. Ho ha mostrat treballant en les múltiples associacions que ha impulsat, com Velles Cases Andorranes, l'Associació dels Condecorats de la República Francesa i, com no, en la constitució de l'Associació d'Exsíndics i d'Exconsellers Generals (AESCO i GESCO).

Sobre la qualitat personal del Marsal, diré que l'he retrobat en comptats polítics que he conegut. Un polític seriós, prudent i constant; d'aquells amb els quals l'acord és de paraula i se segella amb una encaixada de mà. La seva qualitat humana també s'ha palesat al llarg de la seva vida, amb una generositat i una sensibilitat sense límits envers familiars i amics.

Al final de la legislatura constituent, després de culminar la negociació, tots els companys vàrem fer nostra la cèlebre dita del Marsal:

—Jo també hi era!

Una manera de deixar ben clar que havíem format part del Consell Constituent, que marcava una fita en la història mil·lenària del nostre país.

JORDI FARRÀS

Com un berenar a Montalarí

Records d'un fill de les Bons

LA MEVA INFANTESA

Vaig néixer el 31 de maig del 1931, al peu del roc de Sant Romà de les Bons, que domina el poble d'Encamp, al nord; al poblet de les Bons, que, si es dona fe a les llegendes no documentades, fou ocupat pels moros, que hi deixaren la torre i també el bany de la Sultana. La capella de Sant Romà corona aquest roc i, a més de conferir-hi un caràcter religiós, hi proporciona una situació privilegiada: el protegeix del vent del nord, li ofereix una exposició de ple sud i el dota d'un clima més calent que a la resta de les altres zones de la parròquia.

Vaig néixer un diumenge. La meva mare no m'explicà mai per què l'assistí en el part el Dr. Picart, metge de la parròquia, en lloc d'una de les dos o tres dones del poble que, sense cap tipus de diploma, però riques d'una llarga experiència, feien la funció de llevadores.

El poblet el travessa un rierol pomposament anomenat «riu de les Bons»; l'alimenta d'aigua i permet a un nombre limitat d'àlbers i de nogueres de viure en els seus marges i d'enriquir d'uns tons verds a l'estiu i grocs a la tardor la grisor de la muntanya.

El meu pare, Vicens Marsal, natiu de ca l'Isard, del poble d'Esterri d'Àneu, al Pallars, era membre d'una família de tres germans que per motius econòmics van emigrar en bloc. Ell va venir com a paleta a Encamp per participar

en els treballs de FHASA (Forces Hidroelèctriques d'Andorra, Societat Anònima), que en aquells moments necessitava molts braços per construir la central elèctrica i les carreteres del Principat que la concessió els obligava a fer.

La meva mare, Concepció Riba, era la pubilla de cal Bonet de les Bons, casa modesta com la majoria de les cases del poble en aquella època. Com era tradició aleshores, diverses generacions d'una mateixa família vivien juntes; la meva mare, vídua d'un primer marit que havia perdut, juntament amb un fill i una filla, compartia la casa amb el seu pare, el meu padrí Pere Riba —«el Peret de Bonet»— i la meva padrina Concepció Rossell —«la Boneta».

El padrí, a més de cultivar els pocs camps de què disposava, es cuidava de les tres vaques i del ruc que proporcionaven la renda principal de la casa, renda completada pel treball de la mare i de la padrina, dos dones molt treballadores i emprenedores que ajudaven la família a viure amb els productes de l'hort i s'ocupaven dels conills, les gallines i sobretot els porcs, complements indispensables de tota casa de pagès.

Els béns de la propietat, malgrat els esforços del padrí i de les dos dones, eren minsos, manifestament insuficients, i per completar-los la padrina i la mare van decidir de rebre com a dispesers dos o tres treballadors de FHASA que, evidentment, no es podien pagar l'hotel. Entre aquests hostes hi havia Vicens Marsal, amb qui la mare es va casar en segones noces. El meu naixement és una de les conseqüències d'aquest matrimoni.

Tinc molt pocs records del pare perquè —suposo que degut a les condicions econòmiques que oferia FHASA— va emigrar una segona vegada per buscar una millor situació

Josep Marsal amb el seu pare.

a França, on va participar en la construcció del Grand Hotel de Font-romeu, a la Cerdanya francesa, i un accident de treball li robà la vida quan jo tenia només quatre anys. L'única remembrança, una mica borrosa, que conservo d'ell és d'un dia que em manà d'anar-li a buscar les esparidenyes que havia deixat a la cambra.

Conservo, en canvi, un record meravellós de la meva infantesa passada a les Bons jugant pels carrers amb els companys del lloc, amb tota llibertat, sense el perill actual dels cotxes, evidentment, i on els únics obstacles amb què podíem topar eren els porcs i les gallines que hi circulaven tan lliurement com nosaltres. Les nostres ocupacions favorites, quan ens allunyàvem una mica de les cases, eren les curses en els prats i l'escalada dels arbres a la recerca de nius, sense cap intenció de destrucció, al contrari: el fet de descobrir-ne un ens en conferia la propietat i al mateix temps l'obligació de protegir-lo, de seguir, amb molta cura, l'evolució dels nouvinguts, de defensar-los contra qualsevol enemic exterior i de celebrar amb joia el moment del seu envol.

Un altre dels nostres camps de joc privilegiats era el roc de Sant Romà, on la magnífica capella romànica del segle XI que l'entronitza, oberta, una mica abandonada en aquella època, esdevenia el nostre camp de batalla preferit, amb ignorància total del caràcter sagrat de l'edifici. La construcció que ens inspirava més interès era el niu que una parella de culroges havien fet sobre la corona d'espines del crucifix que penjava en una de les parets del temple, de dimensions apreciables.

També ens entrenàvem, lluitant penosament contra les dificultats, com fan els animalons que intenten indepen-

ditzar-se dels seus progenitors, pujant parets i escalant pendent. La imatge que s'incrusta en la meua memòria quan evoco la meua infantesa comporta, a més del perfil dels companys de l'època, la capella de Sant Romà, que contempla les Bons a partir del roc, el seu pedestal. Aquella època és, sense cap dubte, un dels millors moments de la meua existència.

És difícil d'imaginar, avui, en aquesta Andorra del segle XXI, com es desenvolupava la vida en un poblet com les Bons. Les portes de les cases existien però únicament per indicar el límit de la propietat, per protegir els estadants de les intempèries, però no es tancaven mai amb clau per facilitar les relacions entre els membres de la família i els veïns. Quan algú volia visitar la família no era, evidentment, necessària la «cita prèvia»; qui venia es limitava a obrir la porta i a dir amb una veu forta:

—On sou?

I entrava.

La solidaritat entre un mateix veïnat era total. La malaltia d'un membre de la comunitat afectava tot el poble. Els actes importants de la vida del llogaret sempre eren col·lectius. ¿Com no recordar la joia dels infants causada per la matança del porc, que transformava el lloc en conjunt festiu?

Observat des d'avui, el poble de les Bons d'aquell temps pot semblar l'edèn, i ho era, realment! Habitat per éssers humans amb totes les qualitats i els defectes que els caracteritzen. Una d'aquestes deficiències es pot percebre en tots els llocs, en totes les latituds i en totes les races: la voluntat de tot ésser humà d'enfil·lar-se en l'escala social per tal de dominar aparentment el veí. La posició en

aquesta jerarquia es mesura a través dels signes exteriors de riquesa. A les Bons, un d'aquests senyals que permetien materialitzar una condició elevada era la possessió de propietats als Cortals d'Encamp, que s'acompanyava de la superioritat dels mitjans de transport que utilitzaven: el cavall, l'ègua o el matxo, en lloc del ruc emprat pels altres. ¿No es fixa també, avui, aquesta diferenciació mitjançant la marca de l'automòbil que s'empra? La façana de la casa també es feia servir per particularitzar-se: arrebossada i pintada de color blanc per als «cortalans», grisor de la pedra vista per als altres.

Un altre element preocupà sempre la meua mare, que havia d'anar a buscar l'aigua al riuet per mitjà del collader (moltes vegades em demanava a mi de substituir-la en aquesta missió), en absència d'aigua domèstica corrent. Alguns llogarencs havien sufragat una xarxa que transportava l'aigua del riuet fins a les seves cases. La mare va implorar reiteradament de poder-se connectar a aquesta instal·lació, una possibilitat que li fou refusada sempre utilitzant mil excuses de mal pagador.

La solució va arribar, finalment, quan fent servir les seves capacitats d'organitzadora va reeixir a convèncer els veïns «no cortalans» de fer una nova xarxa de distribució d'aigua paral·lela a la ja existent.

Durant una bona temporada, a les Bons varen coexistir dos canonades, cosa que conferia al poble, probablement, el rècord pel que fa al nombre de metres de canonada d'aigua corrent per habitant. Aquest privilegi es va perdre quan el Comú decidí d'harmonitzar la situació de tots els barris de la parròquia i va instal·lar un sistema global i modern de distribució d'aigua corrent i potable.

Tornant a la meua vida de jove encampadà, no puc dir que passàvem tot el temps jugant: a partir dels quatre anys també vam començar a anar a l'escola. A Encamp, els pares podien escollir entre dos sistemes d'ensenyament: l'espanyol i el francès. Dos classes configuraven el sistema dependent de l'Administració espanyola: en l'una sols s'hi admetien les noies i l'altra estava reservada als nois; el sistema francès també estava dividit en dos unitats, ambdós mixtes, la dels petits i la dels grans.

A mi em van inscriure, com a molts infants del poble, a l'escola espanyola, considerada successora de les antigues escoles del Comú. La meua classe la regentava en aquell moment el Sr. Ribas, pare de l'Òscar, que fou més tard un eminent polític andorrà amb qui ens trobarem al Consell General. Però com que el Sr. Ribas va ser nomenat en temps de la República, fou substituït al final de la Guerra Civil Espanyola pel Sr. Francisco López, que fou l'impulsor d'una modificació important de l'atmosfera de la nostra aula, adaptant-la a l'opinió dominant d'aquell temps. En primer lloc, va aparèixer un crucifix penjat a la paret, darrere de la tarima del professor i situat entre dos fotografies de dimensions apreciables: a l'esquerra, la de Franco, i la de l'altre costat, Primo de Rivera; i en segon lloc, al matí, abans de començar l'activitat escolar, tots drets, en fila al llarg del mur perpendicular a la tarima, saludant a la manera romana, cantàvem el «Cara al sol», l'himne de la Falange, moviment que contribuï a portar Franco al poder.

Vaig seguir els cursos del Sr. López uns quants anys. Es varen normalitzar a mesura que ens allunyàvem del final de la Guerra Civil Espanyola, i el «Cara al sol» del matí s'abandonà progressivament.

Josep Marsal ha estat un observador privilegiat i un actor protagonista de la transformació d'Andorra al llarg de la segona meitat del segle XX, ja sigui en el món de la docència —a la qual ha dedicat quatre dècades de la seva vida—, de l'associacionisme —en què ha participat fundant i presidint diverses entitats— o de la política. En aquest darrer àmbit, Marsal destaca per haver exercit els càrrecs de cònsol d'Encamp, de conseller general o de president del Consell Superior de la Justícia, a més d'haver estat elegit subsíndic general en els intensos anys 1992-1993. A *Com un berenar a Montalarrí*, Josep Marsal recull les seves memòries i comparteix amb els lectors una història vital que és, en part també, la història d'una Andorra en ple creixement i canvi, un país que necessitava persones implicades en el camí cap a la modernitat que coneixem avui.

